

ВПЛИВ ЛЮДСЬКОГО ЧИННИКА НА СТАБІЛЬНІСТЬ ЕРГАТИЧНИХ СИСТЕМ

Сучасні міжнародні тенденції у сфері безпеки, вимоги законодавчих та нормативно-правових актів, процедур сертифікації призводять до усвідомлення необхідності здійснювати оцінку ризиків у виробничих процесах. Процес аналізу ризиків і управління ними прийняв сьогодні фундаментальне значення. При цьому на перший план виходить людський чинник – як джерело зростання невизначеності у процесі прийняття управлінських рішень. Загальновідомо, що у виникненні аварій і катастроф, які призвели до небажаних наслідків, в багатьох випадках істотну роль грає саме людський чинник.

Вивчаючи весь спектр загроз сучасного світу і прояви їх реалізації можна констатувати, що існуюча цивілізація є цивілізацією ризику. Сам по собі «чинник» є поняттям нейтральним, але саме від людини, від її діяльності залежить, який ефект буде переважати – позитивний чи негативний.

Основними аспектами дослідження проблематики людського чинника є:

- а) його структура, відповідальність (духовний, правовий, організаційний аспекти);
- б) ціна організаційно-управлінських «помилкок»;
- в) можливість оцінки і прогнозування впливу людського чинника в критичних і надзвичайних ситуаціях;
- г) можливість контролю і регулювання впливу людського чинника в основних областях людської діяльності.

Не існує видів діяльності в ергатичних системах, в яких не потрібно в тій чи іншій мірі вирішувати проблеми безпеки, причому, чим складніше діяльність, тим більш значуща дана проблематика. Складність даної проблематики – забезпечення безпеки з урахуванням впливу людського чинника – призводить до необхідності її вивчення на основі системного підходу. Методологічно специфіка системного підходу визначається тим, що він орієнтує дослідження на розкриття цілісності об'єкта і забезпечує її механізми, на виявлення різноманітних типів зв'язків складного об'єкта і зведення їх в єдине ціле. Аналізуючи роль людського чинника в політичній, економічній, виробничій та інших сферах діяльності видно, що він проявляється у відсутності своєчасного втручання; помилковому втручанні; правильному, але несвоечасному втручанні; надмірному або шкідливому втручанні.

Досліджуючи феномен людського чинника необхідно, перш за все, виявити не тільки причиннонаслідкові зв'язки цього явища з виникненням над-

звичайних ситуацій (НС), але і розробити механізми, що дозволяють використовувати можливості, які закладені в цьому понятті. Перш за все це відноситься до професійної підготовки осіб, які приймають відповідальні рішення по забезпеченню безпеки, їх безперервного самовдосконалення і розвитку, підвищенню моральної стійкості і відповідальності. Так, наприклад, створення і грамотна експлуатація систем виявлення небезпек і загроз, спостереження і попередження переводить НС з непередбачених в розряд прогнозованих, багаторазово скорочуючи витрати, які потрібні були б на ліквідацію їх наслідків. Можливість настання негативних наслідків для національної безпеки і сталого розвитку країни під впливом дії людського чинника називають стратегічним ризиком. Стратегічний ризик пов'язаний з прорахунками у виборі пріоритетів державної політики, що тягнуть за собою спади і диспропорції в соціально-економічному розвитку країни, її віддалення від передових країн і наростання загрози самому її існуванню.

Для вирішення завдань своєчасного розпізнавання в ергатичних системах передумов загроз з урахуванням людського чинника, вжиття запобіжних заходів з протидії небезпекам, бачення перспективи потрібне чітке регулювання сфер відповідальності, взаємодії і координації між державними органами виконавчої влади, місцевого самоврядування та власниками небезпечних об'єктів з метою забезпечення їх безаварійної експлуатації, зміцнення виробничої дисципліни, підвищення відповідальності і професійної підготовки кадрів.

Управління знаннями не є чимось новим, оскільки на підприємствах і в організаціях завжди реалізовувалися освітні програми, проводилися тренінги та інші заходи для отримання і поширення передового досвіду і знань. Однак в умовах зростання ризиків природно-техногенного характеру, посилення ринкової конкуренції, управління знаннями стає основним фактором зниження ризиків, забезпечення безпеки населення, об'єктів економіки і держави, підвищення конкурентоспроможності.

Рішення проблеми взаємодії людини і навколишнього світу з використанням потенціалу знань про ризики і культури ризику дозволить знизити негативний вплив людського чинника і підняти проблеми ризику на глобальний, біосферний рівень. Стан людського чинника – це наслідок відповідальності, взаємодії і координації дій між державними органами законодавчої та виконавчої влади, місцевого самоврядування та громадським суспільством. Таким чином, цивілізація ризику на основі максимально ефективного управління людським чинником, а саме, використання інтелектуальної потужності окремої людини і всього населення країни, стає цивілізацією знань і ризику.